

Elképzelések a jövőről

Elnöki pályázat, 1999

- I. AUTONÓM AKADÉMIA, ÁLLAM, TÁRSADALOM • Tudománypolitika • Nemzeti stratégiai kutatások • Tudomány és társadalom • A 2000. év • A Tudomány Világkonferenciája
- II. TUDOMÁNYOS MŰHELYEK • Az osztályok • Akadémiai kutatóhelyek • Könyvtárhálózat és infrastruktúra
- III. MŰKÖDŐKÉPES SZERVEZET

Három esztendővel elnökké választásom után az a megtiszteltetés ért, hogy a Jelölőbizottság,* az akadémiai közgyűlés tagjainak előzetes véleményére támaszkodva, felkért az elnöki tisztség újbóli megpályázására. Felkért egyszersmind arra, hogy röviden vázoljam elképzeléseimet a következő esztendők tervezett teendőire. Átgondolva az *elmúlt évek történéseit*, a *jövő évek lehetőségeit*, három fogalom köré szeretném csoportosítani mondandómat: *folytatás, befejezés, újat kezdés*.

„*Folytatás*” számomra azt jelenti: több olyan kezdeményezés indult meg az elmúlt években, amelyek intézményesítése csak hosszabb távon – szándékaim szerint a következő vezetési periódusban – valósítható meg (intézetkonszolidáció, belső szervezeti reform stb.). És a „*folytatás*” jelenti azt: minden, az elmúlt másfél száz esztendőben beváltak bizonyult tudománysszervezeti elemet tovább kell éltetni.

„*Befejezés*” számomra azt jelenti: bizonyos tervezett – vagy a helyrehozási kényszer által diktált – rövid távú akciókat le kell zárni (tudománypolitikai alapelvek, bizonyos stratégiai kutatások, illetve Akadémiai Kiadó, Nagylexikon stb.).

1999. április 11. Elnöki pályázat.

* A Jelölőbizottság (elnöke: Nemez Ernő rendes tag) a szavazásra jogosult közgyűlési tagoknak (akadémikusok és 200 köztisztületi delegátus) a korábbi gyakorlat szerint előzetes „szavazólapot” küldött ki. Aláírás nélkül nyilatkoztak ezen a „szavazólapon” a választott tisztségviselőkről. Az elnöki posztra a következő jelölések érkeztek: Glatz Ferenc 211; Vizi E. Szilveszter 95; Mádl Ferenc 27; Michelberger Pál 14; Halász Béla 6; Hámori József 6; Solymosi Frigyes 4; Keviczky László 1. Az 1999. május 4-i közgyűlésen a „döntőbe került” két elnökjelöltre a következőképpen szavaztak: Glatz Ferenc: 220, Vizi E. Szilveszter 161 „igen” szavazat.

Újat kezdés „Újat kezdés” számomra azt jelenti: már a mostani periódusban is felismert, ám idő- és eszközhány miatt meg nem kezdett, eltervezett változtatásokat meg kell tenni (nemzetközi kapcsolatrendszer, határokon túli területi bizottságok stb.). És az „újat kezdés” azt is jelenti: reagálni az előre nem látható új körülmények kínálta vagy diktálta változásokra.*

I.

AUTONÓM AKADÉMIA, ÁLLAM, TÁRSADALOM

Önelvőség A Magyar Tudományos Akadémia a magyar kutatók köztestülete. *A kutatás önelvőségének védelmezője.* Ezért is kötelessége megfogalmazni a tudományos kutatás egyetemes érdekeit és képviselni ezen érdekeket a magyar államon belül. Köteles gondoskodni a kutatói munka autonómiáját biztosító intézmények működtetéséről és képviselni a tudományt művelők szellemi és anyagi érdekeit.

A kutatás önelvősége azonban nem jelent öncélúságot. A magyar kutatói társadalom szerves része a magyar társadalomnak. *Egyetemesen gondolkodó kutatók és nemzetileg elkötelezett egyének vagyunk.* Úgy is, mint állampolgárok, és úgy is, mint a magyar nemzet tagjai. A Magyar Tudományos Akadémia kötelessége az is, hogy a nemzet szellemi központja legyen, és segítse elő, hogy az ezredfordulón egy *tudásalapú értékrend* alakuljon ki a nemzeti kultúrán belül. Gondoskodjék arról, hogy a világ élenjáró tudományos eredményei – mind az elméleti megállapítások, mind az új kutatási módszerek, mind pedig az alkalmazási eljárások – jelen legyenek a magyarországi kutatói és fejlesztői műhelyekben. Mert a globalizálódó világban a helyi társadalom csakis ilyen tudásalapú értékrend alapján lehet versenyképes.

TUDOMÁNPOLITIKA

Társadalmi elvárások Az MTA továbbra is tekintse feladatának olyan tudománypolitikai koncepció kialakulásának segítését Magyarországon, amely a tudományművelésben biztosítja az összhangot *a kutatói gondolkodás önelvősége és a társadalmi elvárások,* valamint a kutató *nemzeti elkötelezettsége* között.** A Magyar Tudományos Akadémia ezért továbbra is megfelelő helyet igényel az állam legfelsőbb szintű, tudományszervezést koordináló testü-

* A három fogalomról – „folytatás”, „befejezés”, „újat kezdés” – vö. az 1996–99 közötti éveket áttekintő elnöki beszámolót. 1999. május 3. „Új szintézist! (Közgyűlési beszámoló)”.

** Glatz Ferenc: *Tudománypolitika az ezredforduló Magyarorszáján.* Bp., 1998 (2002²).

letében, a Tudomány- és Technológiapolitikai Kollégiumban. Ugyanakkor törekedni kell arra, hogy tudományszervezetünk – benne személyre szólóan a magyarországi kutatói társadalom – az államtól megfelelő támogatásban részesüljön, folytatódjék az a megkezdett pozitív irányú tendencia, amelynek eredménye lehet az európai szintű költségvetési részesedés (a GDP megfelelő százaléka) elérése a 2003. évre. Az Akadémiának eminens feladata, hogy sürgesse – noha tisztában vagyunk az alap- és alkalmazott kutatások szétválaszthatatlanságával – az alap-kutatások megfelelő szintű állami támogatását. Ezzel egy időben mindent el kell követni azért, hogy tanszékeinket és kutatóintézeteinket hozzásegítsük a vállalati szféra megrendeléseéhez. Akadémiánknak e téren indítványozó szerepet kell vállalnia, részben a *politikai elit*, részben a *vállalkozói társadalom* irányában.

*Tudomány-
politikai szerep*

A „Tudomány és tudománypolitika az ezredforduló Magyarországnán” c. projektet be kell fejezni, a tervezett háromkötetes összegezést 2000 nyarára meg kell jelentetni. Az I. kötet (*Tudománypolitika*, benne a *Tudománypolitikai alapelvek* javaslatával) kéziratát 1999 nyarára, a Tudomány- és Technológiapolitikai Kollégium asztalára kell helyezni, a II. kötet (*Tudomány*, benne az ún. *Diszciplínávitákkal*) és a III. kötet (*A magyarországi kutatóbázis katasztere*, benne a tanszékek és intézetek annotált leírásával) kéziratait 2000. márciusig nyomdakész állapotba kell hozni. Az Akadémia e kötetekben megfogalmazza a *kutatói társadalom véleményét a magyar tudomány jövőjéről*, egyben *döntési alternatívákat* is vázol a politikai elit számára. Tudománypolitikai projektünk így 2000-re befejeződhet, amelynek eredményeként megújulva rögzülhet az Akadémiának mint kutatói köztestületnek az 1994. évi törvényben is megfogalmazott viszonya a kormányzati és civil szervezetekhez, partner-intézményekhez.

*Kutatói
vélemény*

Ugyanakkor az Akadémiának mind aktívabbnak kell lennie a társadalmi-termelési kihívások közvetítésében a kutatás felé. Kihasználva és továbbfejlesztve a már 1998–99-ben kialakult fórumok lehetőségeit, tudományszervezési eszközökkel közelíteni kell a fentebbi kihívásokat megfogalmazó vállalkozói (termelői, oktatói, kiadói) szférát az alap-kutatásokat végző intézményeinkhez.* (A vállalatok és minisztériumok megrendeléseinek kanalizálása alkotóműhelyeinkhez, a megkezdett „közös díjrendszer”,** az Akadémiai Klub mint a kutatók, vállalkozók, kulturális-közéleti személyiségek fórumának továbbfejlesztése.)

*Társadalmi-
termelési
kihívások*

* 1998. április 8. „Agrártudomány, kutatóintézetek és szolgáltatás”; 1998. május 7. „Kémiai kutatás, kutatóintézetek, vállalkozók”.

** 1999. február 23. „Az akadémiai díjak új rendszere”.

NEMZETI STRATÉGIAI KUTATÁSOK

Alternatívák megfogalmazása Az MTA, mint a kutatók köztestülete, 1997-től részt vállalt az állam és a nemzet előtt álló, hosszú távra érvényes alternatívák megfogalmazásából.* A stratégiai kutatások bizonyos irányait le kell zárni már ebben vagy a következő évben, a hosszú távon szükségesnek látszó programok (pl. vízgazdálkodás, magyar nyelv, informatika, ökológia) intézményesítésére javaslatot kell tenni. Az Akadémia „nemzeti tanácsadó” funkciója tovább érvényesülhet, amelynek egyik szervezeti feltétele, hogy változatlanul biztosítsuk az Akadémia pártok felettségét, azon felfogás erősítését, amely szerint: „*az Akadémia egyforma távolságra és egyforma közelségre van minden politikai erőtől*”. A stratégiai kutatásokon belül hangsúlyt kell váltani: 2000–2002 között a súlypont a *Magyarország leírása az ezredfordulón I–VII.* kötet** létrehozására essék, amely hétszer 60 éves kötetekben a magyar föld, az élővilág, a társadalom, a termelés és a kultúra leírását adja.

TUDOMÁNY ÉS TÁRSADALOM

Együtt gondolkodni a társadalommal Az akadémiai vezetésnek minden eszközzel szolgálnia kell a tudásalapú értékrend pozícióinak erősítését a társadalomban. Egyszerre kell fellépni a tudományellenes nézetekkel szemben és megtanulni *együtt gondolkodni* a tudományos kutatástól távol álló társadalmi rétegekkel. A „nyitott Akadémia” és a „látható Akadémia” elősegítheti a tudomány – és mint szervezet, az Akadémia – tekintélyének növelését, és elősegítheti a társadalomban a tudományos nézetek elfogadását. E folytatandó törekvésekhez jó fórumokat kínálnak az 1997-ben kialakított Magyar Tudomány Napja,*** az Ismeretterjesztő Bizottság rendezvényei, az új, most megindult Akadémia Klub.**** Erősíteni kell az Akadémia médiapolitikáját, mert máris bebizonyosodott, hogy legjobb kutatóink igenis jó „tudásközvetítő” képességekkel rendelkeznek (tv, rádió, napilapok).

Tudományos társaságok Újra kell gondolni az Akadémia és a tudományos társaságok viszonyát. Az osztályok mellett egyes szaktudományokban különleges szerepet kaphatnak az akadémiai kutatóintézetek a tudományos társaságok működtetésében.

* 1996. szeptember 10. „Magyarország az ezredfordulón. (Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián)”.

** 1997. december 15. „Folyamatosság és megújulás. (Közgyűlés beszámoló)”.

*** 1997. november 3. „Nyitás a társadalom, a közélet és a vállalkozók felé”.

**** 1999. február 2. „Az induló Akadémiai Klubról”.

A 2000. ÉV

A Magyar Tudományos Akadémia vegyen aktívan részt a 2000. év *Millennium* állami-nemzeti ünnepein. Törekedjünk arra, hogy a közel két éven át húzódó rendezvénysorozatban erősödjenek a közgondolkodás tudományosan megalapozott elemei. Az Akadémia vezetőinek és a magyar tudományosság köztestületébe tömörült kutatóknak kiemelt alkalma lesz, terveink szerint, ezt a szemléletet képviselni nemcsak a 2000. májusi közgyűlésén és a 2000 decemberére tervezett kétnapos tudományos ülészen, hanem a fent jelzett hétkötetes Magyarország-leírás elkészítése során is, valamint számtalan más fórumon. A vezetésnek folyamatosan gondoskodnia kell a tudományos felfogások következetes megjelenítéséről.

A TUDOMÁNY VILÁGKONFERENCIÁJA

Az a tény, hogy mi adunk otthont az első ízben megrendezésre kerülő Tudomány Világkonferenciájának,* erősítheti a magyar tudomány pozícióját a világban és egyben az államon belül is. Folytatni kell az előkészítő munkát. Ugyanakkor alakuljon ki elképzelés arra: hogyan lehet és mely kutatási területeken nemzetközi pozícióinkat erősíteni. *Világkonferencia*

II. TUDOMÁNYOS MŰHELYEK

A Magyar Tudományos Akadémia a magyar kutatók szellemi központja. E „központ”-szerepet csak akkor képes az Akadémia a jövőben is betölteni, ha tovább izmosodik *tudományisműhely*-jellege. Ennek a tudományos műhelynek szervezeti keretei: 1. az osztályok; 2. a kutatóintézetek (intézetek és támogatott kutatóhelyek); 3. a központi és az intézeti könyvtárhálózat és infrastruktúra.

E „szellemi központ”-jelleg erősítése, megítélésünk szerint, korparancs. Az ezredforduló termelési-technikai-kulturális forradalma új közelítést kíván a kutatóktól. Folytonosan szintetizáló látásmódot vár el a különböző tudományágak művelőitől, ugyanakkor kimozdulni kényszerít bennünket, kutatókat, a hagyományos diszciplínahatárok mögül. A magyar tudományosságnak óriási „történelmi szerencséje”, hogy van olyan nemzeti szervezete, amelyben egymás mellett megtalálhatók a különböző tudományágak. Az egyetlen olyan intézmény, amelyben *Tudományok együttélése*

* 1998. december 15. „A Tudomány Világkonferenciája Budapesten”.

együtt élnek a *természet-*, az *élet-* és a *társadalomtudományok*. Ezt az *együttélést* együttéléssé kell szervezni. Az Akadémia mint nemzeti autonómia ezért kínál nagyobb lehetőségeket az új kutatói szemlélet kialakításához, mint bármilyen más szakmai tudományos társulat. Ezért (lehet) egyedülálló, a 21. század igényeinek is megfelelő tudományos műhely.*

AZ OSZTÁLYOK

Rendszeresség Az osztályok az Akadémia szakmai és közéleti alapegységei. Tevékenységük az Akadémia tudományos és tudománypolitikai működésének tükré. Támogatni kell a jövőben az osztályok hagyományos rendezvényeit (székfoglalók, közgyűlési előadások, felolvasóülések) és bátorítani a kezdeményezéseket (diszciplínaviták, emlékbeszédek, kerekasztal-fórumok és osztályviták). Tovább kell erősíteni az osztályok működésében a *rendszerességet*, amelyhez a már kialakított eszközrendszert (kiadványok) intézményesíteni kell.** 2002-re a tervek szerint biztosítható az, hogy minden 1995 óta elhangzott *székfoglaló* – visszamenőleg is – leírásra és publikálásra kerül, ugyanígy visszamenőleg biztosítani kívánjuk az elhunyt tagtársainkat méltató *emlékbeszédek* megjelentetését. A következő három esztendőben ezek a fórumok szervesen beilleszkedhetnek Akadémiánk működésébe.***

Biztosítani kell azt, hogy Akadémiánk külső tagjai, vagyis a külföldön élő magyar kutatók az osztályok szakmai rendezvényein mind nagyobb számban vehessenek részt.****

AKADÉMIAI KUTATÓHELYEK

Az intézet-hálózat védettsége Bebizonyosodott: a független kutatóhálózat korszerű kutatásszervezeti egység. És bebizonyosodott: az Akadémia mint autonóm köztestület megfelelő védettséget jelenthet a tudományon kívüli, metafontikus erők benyomulásával szemben. De az is bebizonyosodott: az akadémiai vezetésnek hatalmas erőfeszítéseket kell tennie azért, hogy a politikai elit egésze elismerje: a kutatóhálózat „állami szempontból is” a legjobb kézben, a köztestület kezében van, és finanszírozása kiemelt közérdek. Mint ahogy az is bebizonyosodott az elmúlt tíz esztendőben: a kutató-

* 1998. május 4. „A jövő Akadémiája. (Közgyűlési előadás)”.

** 1997. január 6. „Akadémiánk belső életének alapkérdései”.

*** 1999. február 9. „Emlékbeszédek az MTA elhunyt tagjai felett”; 1999. március 20. „A székfoglalók új rendje”.

**** 1996. június 28. „A határokon túli magyar tudományosság elnöki bizottság megalakítása”.

hálózat – autonómiájának megtartásával, az ott folyó alapkutatások megőrzésével – tovább közelítendő az oktatói és alkalmazói szférához.*

Az akadémiai intézethálózat és a támogatott kutatóhelyek nem fedik le a Magyarországon művelt kutatási területek teljességét, de különleges lehetőséget kínálnak arra, hogy a természet-, az élet- és társadalomtudományok kutatóinak gondolkodása közeledjék egymáshoz. Ezért is interdiszciplináris alapon szervezett kutatói találkozásokot kell létrehozni, amelyekre az „intézetkonszolidációs program” keretében már jó példák adódtak.

*Inter-
diszciplináris
programok*

Az akadémiai kutatóintézetek szellemi erejének kisugárzása növelhető. Ahol erre lehetőség van, segíteni kell, hogy az intézet és az általa művelt szaktudomány tudományos társaságának kapcsolata rendszeres legyen. Ugyanakkor támogatni kell az intézeteket abban, hogy a külföldön élő magyar kutatók az intézetekben folyó kutató- és publikációs munkában mind aktívabban vegyenek részt.

Az *intézethálózat* alapellátásának konszolidációja részben fejeződött be. 2000-től elkerülhetetlenül sort kell keríteni a *bérrendszer reformjára*. Tovább kell folytatni az Európai Unió 5. keretprogramjához kapcsolódás szervezetének építését.** El kell érni, hogy minden kutatóintézet képes legyen pontosan bemutatni mind a nemzetközi kutatószervezet, mind a hazai „felhasználó” társadalom számára az intézetben folyó kutatásokat.

*Bérrendszer,
műszerezettség*

A *bérrendszer reformja* mellett fejleszteni kell a *műszerezettség* színvonalát (megvizsgálni az ún. nagy- és közép-műszerek fejlesztését, a megindított Eötvös-programot befejezni).

A megkezdett fejlesztési programok további sorsáról 2000–2001-ben kell dönteni.

Az 1999. év folyamán, a tervek szerint, koncepció készül a *tanszéki kutatócsoportok* elhelyezkedéséről az ország kutatószervezetében.*** Az előző periódus tapasztalataira építve törekedni kell ezen hálózat – mint a magyar kutatószervezet „mobil egysége” – súlyának növelésére. Ez az oktatási, a környezetvédelmi, a földművelési, az egészségügyi és a gazdasági tárcával (OMFB) együttesen oldható meg.

*Tanszéki
kutatóhelyek*

Az 1997-ben indított akadémiai Bolyai-ösztöndíjrendszer 2001-re feltöltődik.**** A 2000. évben tervezett költségvetési ráfordítás lehetővé teheti, hogy a kívánt 750–800 fős létszámot elérjük. Így a PhD-képzés (hozzávetőlegesen 2000 fő) után intézményesedhet az akadémiai doktori

* 1998. december 7. „Állandóság és reformkészség. (Közgyűlési beszámoló)”.

** 1998. november 5. „Kutatás, kutatószervezet és tudománypolitika az Európai Unióban”.

*** 1999. január 27. „Támogatott kutatóhelyek és tudománypolitika”.

**** 1996. december 6. „A Bolyai-ösztöndíj indításáról, a tudósutánpótlásról”.

Fiatalítás disszertáció előkészítője, a Bolyai-ösztöndíj (750–800 fő), és feltehetően rögzülhet az akadémiai doktorok (2200–2400 fő), valamint az akadémikusok (hozzávetőlegesen 300 fő) létszáma. Így a tudományos életpálya egyes szakaszainak egymásra épülése elvben biztosítható. (A következő években törekedni kell arra, hogy javuljon a fiatal kutatók és a PhD-ösztöndíjasok anyagi helyzete.)*

Az akadémiai kutatóhálózatban a fiatal kutatók arányát tovább kell növelni. Erre mindenekelőtt a fejlesztési programokat kell felhasználni.

Gyarapítani kell a vállalatoktól elnyert fiatal kutatói ösztöndíjak számát, mind a fiataloknak felajánlott korosztálydíjakat, mind pedig a hosszabb távú kutatói ösztöndíjakat.

Különös figyelmet kell fordítani a fiatal kutatók nemzetközi szereplési és kutatási lehetőségeire.

KÖNYVTÁRHÁLÓZAT ÉS INFRASTRUKTÚRA

*Tudományos és
közkönyvtárak* A tudományos könyvtár és dokumentációs rendszer az informatikai-technikai forradalom következtében az egész világon átalakulóban van. Ennek kihatását a kis nemzeti kultúrákra és a megoldások nemzetközi tapasztalatait tovább kell vizsgálni. Tisztázni kell az Akadémiai Könyvtár viszonyát a főváros nagy közkönyvtáraihoz és a központi könyvtár viszonyát az intézeti könyvtárhálózathoz.** 2002-re befejeződhet a könyvtárhálózat megkezdett konszolidációja.

*Akadémiai
Könyvtár* A központi könyvtár szolgáltatásában a tudományos és a közkönyvtári funkciók súlyát rögzíteni kell, ismételten kísérletet kell tenni arra, hogy a felsőoktatási intézményeket üzemeltető tárcák a központi finanszírozásnál is elismerjék az Akadémiai Könyvtár *budapesti közkönyvtári funkcióit*. Még ebben az esztendőben felelős főigazgatót kell kinevezni, és a már ez évben rendelkezésre álló emelt költségvetés alapján programot kell kidolgozni az új elképzelések megvalósítására és nem utolsósorban az új informatikai eszköztár használatára.

*Intézeti
könyvtárak* Az intézetkonszolidáció folytatásaként sort kell keríteni a „műhelykönyvtárak” jellegének meghatározására. Állást kell foglalni – könyv- és folyóirat-megrendelésekben, szolgáltatásokban – a központi és az intézeti műhelykönyvtárak egymáshoz való viszonyáról. Ki kell alakítani az „akadémiai virtuális könyvtár” szervezetét, amely az informatikai eszközökkel feloldhatja a jelenlegi értelmetlen átfedéseket, ugyanakkor egy egységes akadémiai könyv- és folyóirat-dokumentációt tesz lehetővé.

* 1997. december 15. „Folyamatosság és megújulás. (Közgyűlési beszámoló)”.

** 1998. november 23. „Kutatás és tudományos könyvtáraink”.

III. MŰKÖDŐKÉPES SZERVEZET

Mint minden tudományos szervezetnek, Akadémiáknak is első számú célja: a kutatómunka és a tudományos programok segítése. Az ezredforduló új, szintetizáló – fentebb már tárgyalt – gondolkodásának és az Akadémia nemzeti szerepvállalásának a segítése.

Osztályainknak köszönhetően elfogadottá vált, hogy a székfoglalókat, a *közgyűlési előadásokat*, a felolvasóülések szövegét kollégáink leírják. Elfogadottá vált az elhunyt tagokról tartott *emlékbeszéd*ek sorozata. És eredményesnek mutatkozik ehhez az eszköz: Akadémiai Műhely címmel központi kiadványsorozat indítása.* 2002-re „utolérhetjük” magunkat az 1995 óta tartott székfoglalók kiadásában, és rendszeresíthetjük azt, hogy az elhunyt tagokról a haláluk után három éven belül emlékbeszédet tartsunk. *A rendezett működés nem öncél*: lehetővé teszi, hogy fokozódjék az Akadémiába tömörült, különböző tudományágakat képviselő kutatók érdeklődése a „másik szakterület” iránt, hogy az annyiszor kívánt *interdiszciplináris gondolkodás* erősödjék.** Mint ahogy az Emlékbeszéd-sorozatnak is az a végső célja: ösztönözzön a folytonos számvetésre, a tudománytörténeti értékelésre.

*A rendezettség
haszna*

*Inter-
diszciplinaritás*

Szükséges megindítani az *Évkönyvet*, amely az Akadémia évi eseményeinek legfontosabb dokumentumait közli, kiterjeszkedve a vezető szervek munkáján túl a nemzetközi kapcsolatokra, a területi bizottságokra, az osztályokra, valamint az intézethálózatra. Rendszeresíteni kell az 1997-ben újraindított *Almanach* megjelentetését, valamint – részben elektronikus rögzítéssel, részben nyomdai kiadásban – a köztestületi jegyzéket. A tudományról készített *Országgyűlési jelentést* szintén rendszeresen meg kell jelentetni a központi könyvsorozatban. A szervezeti működést bemutató kötetek célja: *ösztönözni a rendszeres működésre és tájékoztatni* a köztestületet az Akadémián folyó tudományos programokról.*** Ki kell adni rendszeresen az Akadémia idegen nyelvű ismertetőjét.

*Akadémiai
Műhely-sorozat*

Mindehhez a tevékenységhez 2000–2001-ben meg kell teremteni a jelenleg még hiányzó szerkesztői-szervezői apparátust. Ebben az osztályok, illetve a tudományági főosztályok mellett a Kutatásszervezési Intézetre vár jelentős szerep.

A rendszeres működés első számú biztosítói az *osztályok*. Ezért tovább kell segíteni tudománypolitikai eszközökkel az osztályokat: az

* 1999. március 20. „A székfoglalók új rendje”.

** 1997. január 6. „Akadémiánk belső életének alapkérdései”.

*** 1998. október 20. „A magyar tudomány helyzetéről, 1998”.

osztályok költségvetését, önálló díjrendszerét és tudományos vállalkozásait központi erővel kell támogatni.

A nemzetközi kapcsolatok új szervezete Az elnökség állásfoglalása szerint a Tudomány Világkonferenciája után az Akadémia lásson neki nemzetközi kapcsolatainak felülvizsgálatához. E felülvizsgálat és a szervezet újragondolásának alapelvei: *a)* a kutatók *egyéni* külkapcsolatainak segítése; *b)* az intézetek, illetve bizottságok nemzetközi betagozódásának támogatása; *c)* az Akadémia mint a hazai kutatók köztestülete nemzetközi kapcsolatrendszerének kiszélesítése. (Folyamatosan fenn kell tartani tagságunkat a nagy nemzetközi szakmai szervezetekben: NsF, EsF, CERN, EMBO stb.) A külföldi akadémiaikkal kapcsolatrendszerünket „modernizálni” kell.

A kultúr-nemzeti elv kiteljesítése A Magyar Tudományos Akadémia mindinkább a magyar nemzeti kultúrához kötődő kutatók köztestülete.* Még akkor is, ha a kutatás-szervezés súlypontja természetesen a magyarországi kutatótársadalom. 1989-ben létrejött a külső tag intézménye, 1997-ben megindult a Domus Hungarica-program, amely lehetővé tette a határon túli fiatal és idősebb kutatók rendszeres magyarországi munkáját. A határokon túl élő magyarság körében az anyanyelvi tudományosság támogatását újabb eszközökkel kell folytatni. 2000–2001-ben meg kell kísérelni – a területi bizottságok szervezetének mintáját követve – az Akadémia határokon túli területi szervezeteinek kiépítését. Így kiteljesedhet a tudománypolitikában a kultúr-nemzeti elv.**

Területi bizottságok A *területi bizottságok* a köztestület kiteljesítői. Működésüket további anyagi és technikai eszközökkel kell segíteni, szorosan együttműködve a területi egyetemi központokkal. (Különös figyelmet kell fordítani a vidéki egyetemi és kutatóközpontok infrastrukturális ellátottságának – információs rendszer, könyv, folyóirat stb. – javítására.) A cél: a vidéken élő kutatók munkájának és közösségi-kulturális életének szinten tartása és esélyegyenlőség biztosítása a fővárosban dolgozókkal.***

A regionális tudománypolitika támogatását kívánja tőlünk az ország érdeke is, az európai integrációban a régiók szerepének növekedése.

Törvény és alapszabály Az 1994. évi törvény óriási előrelépést hozott autonómiánk biztosításában. Az elmúlt években a törvénymódosítás – mindenekelőtt az Akadémia autonómiájának erősítését és a köztestületiség kibontását segítő – az ismert formában elkészült. Ezt tovább kell finomítani, hozzáigazítva az alapszabályt is. Rendezni kell a közgyűlési doktor-képviselők részvételét az Akadémia minden szakmai egységében (osztályok, bizottságok) és biztosítani képviselőtüket a vezetésben. Alap-

* 1998. május 4. „A jövő Akadémiája. (Közgyűlési előadás)”.

** 1996. december 12. „A magyar kultúra hordozói a határokon túl”.

*** 1997. május 13. „Szakszerűen elemezni, cselekedni. (Közgyűlési beszámoló)”.

szabályban kell rögzíteni az 1997–98-ban a gyakorlatban már kialakult kollektív vezetési formákat.* Hatékonyabbá kell tenni az akadémiai intézetek képviselőinek rendszerét (Kutatói Fórum, AKT, AKVT).

2000-ben ünnepli Akadémiánk fennállásának 175. évfordulóját. Ebből az alkalomból a tudományos osztályok tudománytörténeti kollokviumokat rendezzenek, készüljön el a 175 év akadémikusainak életrajzi lexikona, illetve az intézethálózat reprezentatív történeti adattára.

*Az MTA
alapításának
175. év-
fordulója*

E programvázlat kialakulása az első elnöki periódusom eredménye. Így annak részesei közvetve mindazok, akikkel együtt dolgoztam. És részesei az elmúlt három esztendő jó hangulatú közgyűlései.

Sokszorosított kézirat.

Megjelent: Akadémia, 1999/ősz, 20–25. old.

* 1997. december 15. „Folyamatosság és megújulás. (Közgyűlési beszámoló)”.